Lasten ja nuorten rikollinen käyttäytyminen

Taina Laajasalo

Tutkimusprofessori,

Oikeuspsykologian dosentti

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

19.9.2024

Poliisin tilastot osoittavat käänteen nuorison väkivallassa muutaman viime vuoden aikana

Alle 15-vuotiaat ovat tehneet enemmän poliisin tietoon tulleita väkivaltatekoja kuin mikään toinen ikäryhmä Suomessa.

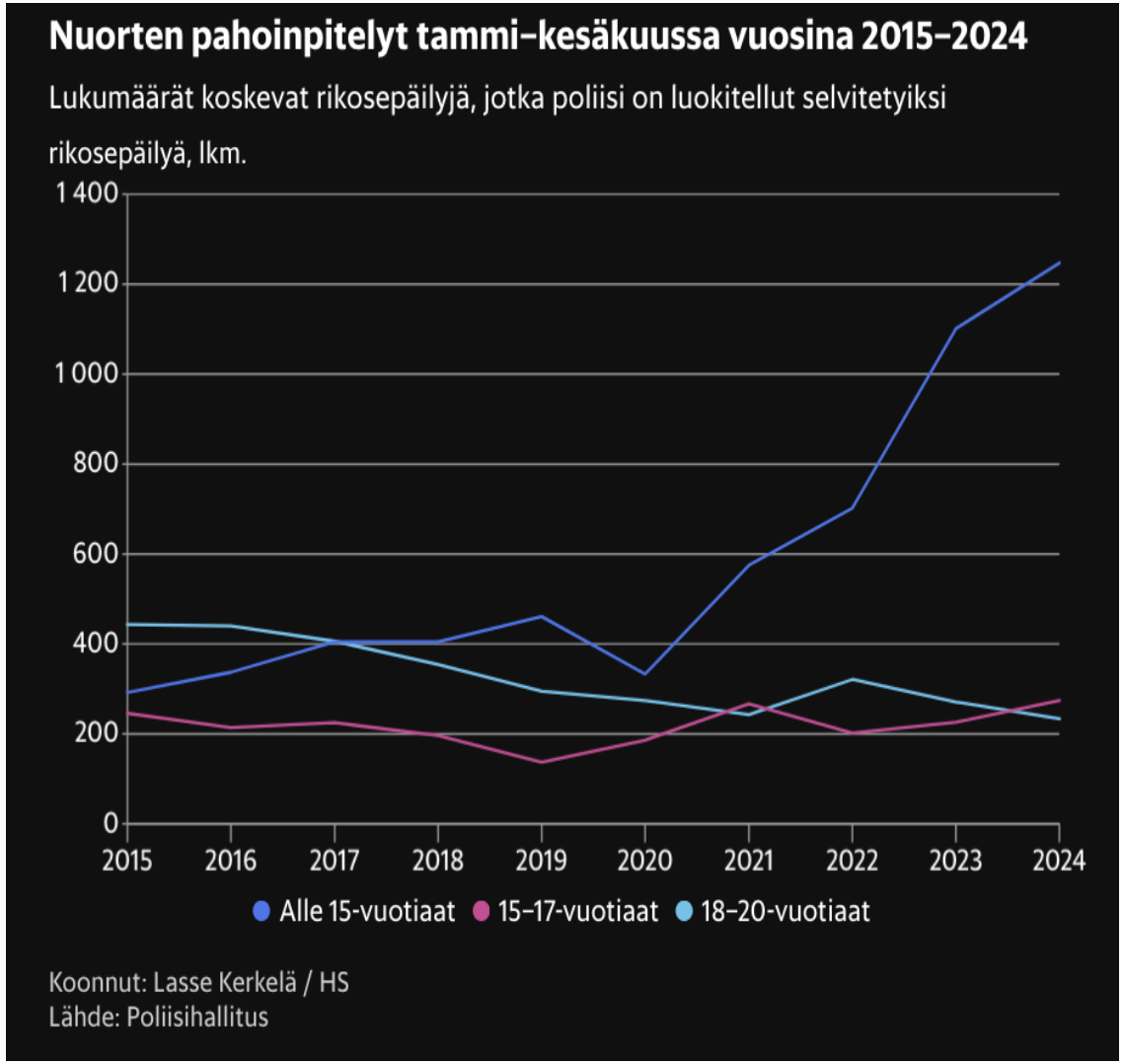

Satunnaisvaihtelu tai ”herkistyminen” eivät kokonaan selitä havaittuja muutoksia

- Nousu jatkunut useamman vuoden
- Samankaltaisia muutoksia havaittu muissakin maissa
- Erityisesti vakava väkivalta lisääntynyt useiden lähteiden mukaan
- Samanaikaisesti useat muut lasten ja nuorten hyvinvointiin kytkeytyvät indikaattorit värähtäneet huonompaan suuntaan – mm. nuorten koetut mielenterveyden ongelmat, lasten ja nuorten *kokema* väkivalta, nuorten huumekuolemat
- Silti huomioitava, että valtakunnalliset kyselyt (Nuorisorikollisuuskysely, Koulu-terveyskysely ja Lapsiuhritutkimus) eivät piirrä yhtä synkkää tilannekuvaa.

thl

Lasten ja nuorten käytösoireiden vaikutukset palvelujärjestelmään

- Etenkin varhain lapsuudessa alkanut käytöshäiriö on rikollisuuden ohella yhteydessä moniin sosiaalisiin ongelmiin ja mielenterveyden häiriöihin
  - Kustannukset 23 vuoden aikajänteellä nelinkertaiset verrattuna lapsiin, joilla ei käytösoireita
  - Vakava antisosiaalinen kehityspolku alkaa jo ennen nuoruusikää

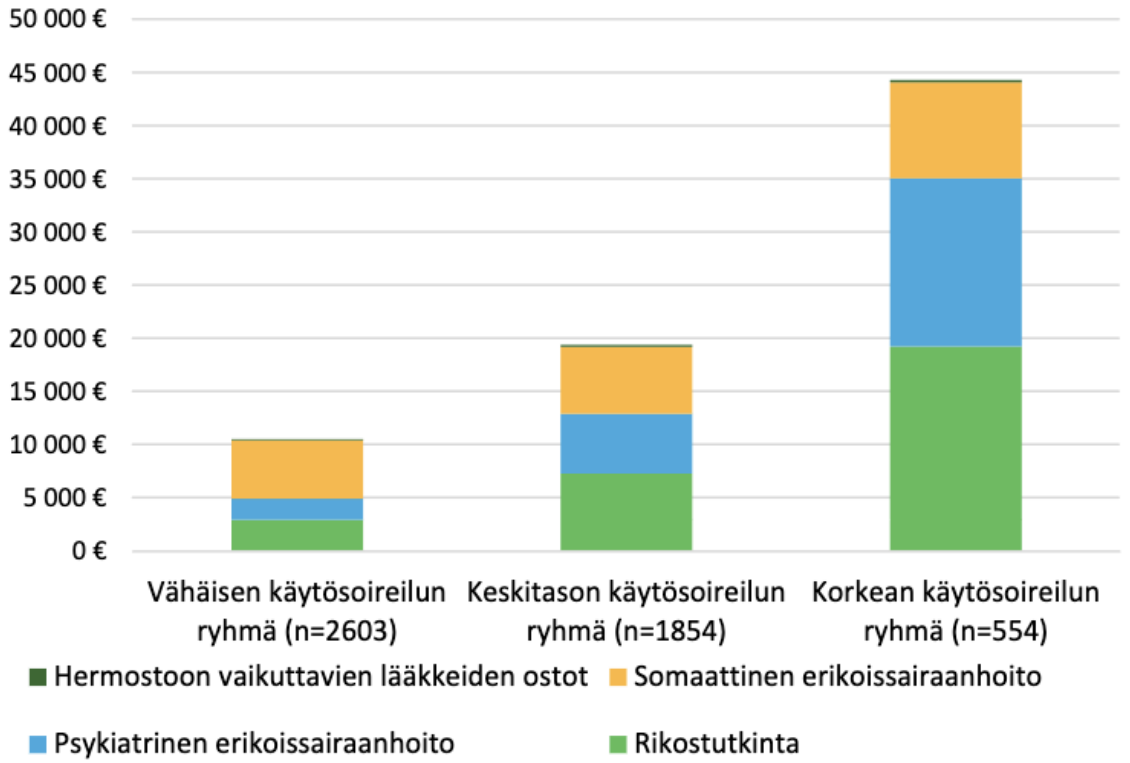

Kuva 4. Yksilön keskimääräiset kustannukset käytösoireiluryhmittäin aikavälillä 1989–2011 (2016 euro)

Rissanen, E. (2024). Vanhemmuustaito-ohjauksen taloudellinen arviointi lasten käytösongelmissa. Itä-Suomen yliopisto.

Rikoksia tekevät nuoret merkittävä asiakasryhmä lastensuojelun sijaishuollossa

Rikoksista epäillyt nuoret ovat ikätovereitaan useammin sijoitettuna kodin ulkopuolelle jo lapsuusvuosina, mutta suurimmat erot havaitaan teini-iässä, erityisesti jo 10–14-vuotiaana rikoksista epäiltyjen joukossa (Pitkänen ym. 2024).

- Lastensuojelun kokonaiskustannus 1,3 miljardia, josta sijaishuollon osuus yli 950 miljoonaa.

Yhteisötason ja yhteiskunnallisen tason ilmiöt, jotka *mahdollisesti* selittävät kehityskulkua

- Nuorten rikoskäyttäytymisen polarisaatio: hyvin rikosaktiivisia nuorisoryhmiä, joilla kasautuneita vaikeuksia ja näköalattomuutta
- Rajoittamaton verkkoelämä, jossa niukasti aikuisten tukea ja valvontaa
- Väkivallan saama huomio somessa lisää käyttäytymisen palkitsevuutta ja normalisoi sitä
- Aikuisten välinen aggressiivinen ja polarisoitunut keskusteluilmapiiri
- Sote-palvelujärjestelmän kyky vastata perheiden tarpeisiin heikentynyt, perheiden kuormitus kasvaa
- Toimeentulon vaikeudet lisääntyneet
- Nuorten mielenterveysoireiden lisääntyminen pandemian aikana ja sen jälkeen
- Osalla Suomeen muuttaneista sota-, väkivalta- ja traumakokemuksia, joilla ylisukupolvisia vaikutuksia

Yksittäisten haitallisten kokemusten (0-9 v) yhteys väkivaltarikollisuuteen (15-17- v), suhteellinen riski (RR)

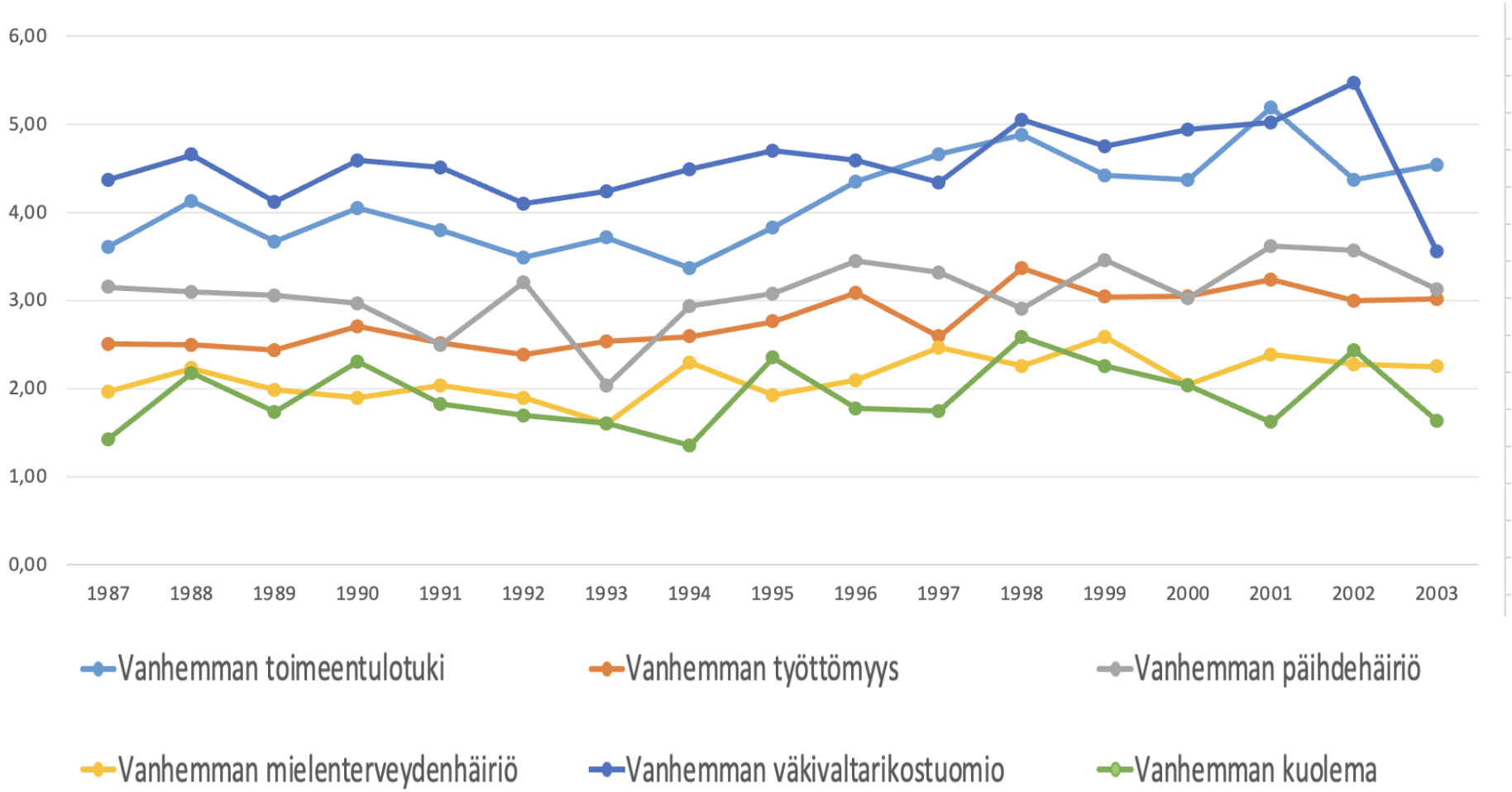

Laajasalo, Aaltonen, Pitkänen, Ellonen, Martikainen. Käsikirjoitus arvioitavana

Väkivalta 15-17 -vuotiaana 0-9 vuotiaana koettujen haitallisten lapsuudenajan kokemusten (ACE) määrän mukaan (%)

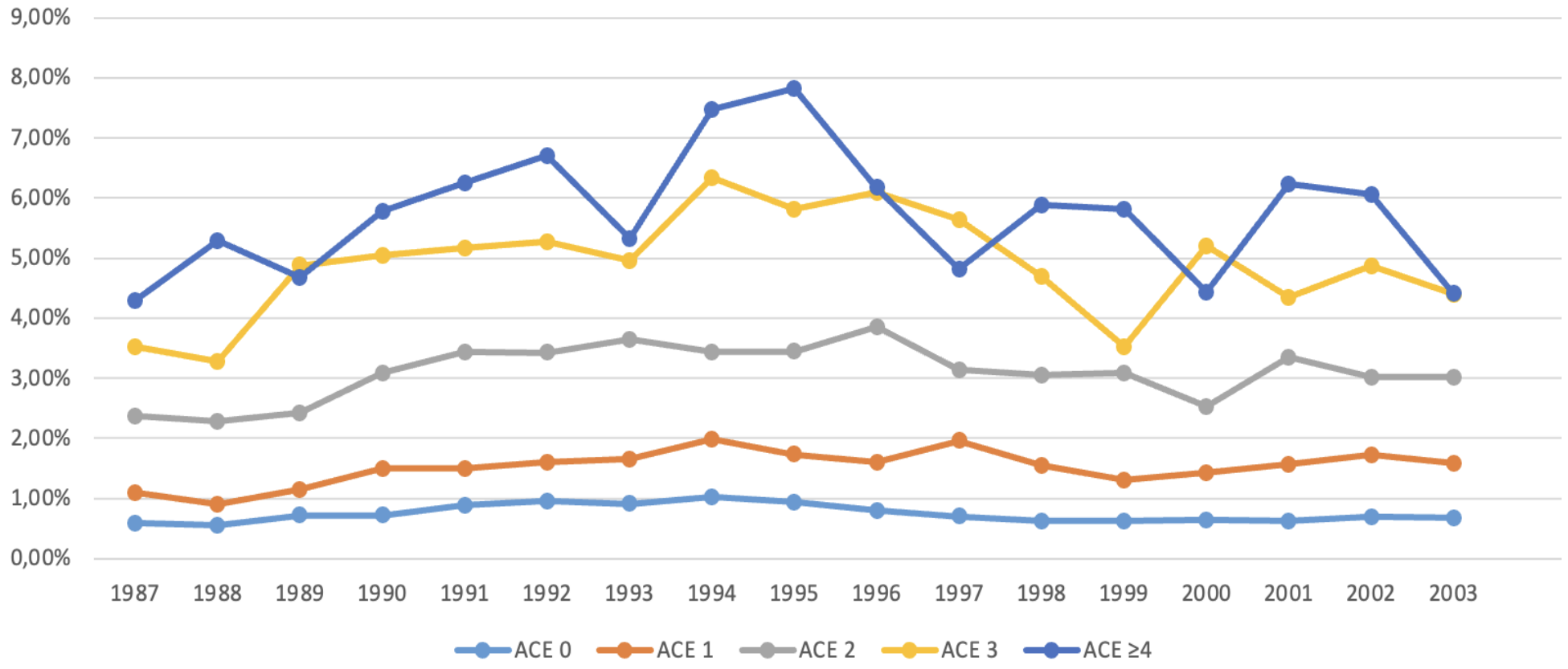

Laajasalo, Aaltonen, Pitkänen, Ellonen, Martikainen. Käsikirjoitus arvioitavana

1998

”Suurimman osan nuorten tekemistä rikoksista tekee pieni joukko, joten koko nuorisoa on turha leimata. Työ rikosten torjumiseksi kannattaisikin suunnata tähän pieneen ryhmään, Rikoksentorjunnan neuvottelukunnan pääsihteeri Aarne Kinnunen toteaa.
Julkaistu 14.12.1998

2024

”Laajasalo nimeää tekijäksi polarisaation nuorten keskuudessa: pienellä joukolla menee entistäkin huonommin.

Heillä on enemmän lapsuudenajan haitallisia kokemuksia, näköalattomuutta ja mahdollisuuksien puutetta. Emme ehkä pysty tätä joukkoa lapsia ja nuoria auttamaan oikea-aikaisesti, sanoo Taina Laajasalo, THL.

Mitä pitäisi tehdä, jotta vuonna 2050 viesti ei olisi sama?

Vahvistetaan perheiden hyvää arkea ja kohdennetaan tuki sekä palvelut oikein

Kaikille tarjolla olevissa palveluissa, kuten neuvolajärjestelmä ja peruskoulu, on huomioitava systemaattisesti sekä riskitekijät että *suojaavat* tekijät.

- Palvelujärjestelmän ja lainsäädännön uudistukset tulee tehdä tietopohjaisesti – ei ainoastaan yksittäisten tragedioiden ohjaamana – ja toteutukseen on varattava riittävät resurssit.
- Rikosten torjunnassa on, yksilön ominaisuuksien lisäksi, keskityttävä yksilöön osana laajempaa yhteisöä
  - asuinalueiden mahdollisuudet,
  - toimeentulon edellytykset,
  - koulutuksen,
  - tasa-arvon ja
  - osallisuuden edistäminen.
- Myös seuraamuksia ja rajoittavia toimenpiteitä tarvitaan rikoksia tekeville lapsille ja nuorille. Korjaavissa palveluissa on ydin kuntouttavien palveluiden sisällössä ja rikoksettomaan elämään valmistamisessa.

Tieto, yhteisöt ja korjaavat palvelut osana ratkaisuja

Nyt tehtävillä lapsi- ja perhepoliittisilla päätöksillä vaikutetaan vuoden 2050 rikos- ja pakkokeinotilastoihin

Päätöksillä on pitkät vaikutukset

Kiitos!

Taina Laajasalo, tutkimusprofessori, oikeuspsykologian dosentti, THL